

Делая вывод, необходимо отметить неоспоримость того факта, что экономический перевод требует от переводчика специальных знаний и умений: владения экономической и финансовой терминологией.

КАТЭГОРЫЯ ПРАСТОРЫ Ў БЕЛАРУСКАЙ І АНГЛІЙСКАЙ ФРАЗЕАЛОГІІ

Арыёмава В. А., Назарава Г. П., Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Праблемы ўвасаблення паняціўных катэгорый у неблізкароднасных мовах з'яўляюцца актуальнымі ў сувязі з распрацоўкай пытанняў узаемаадносін мовы і мыслення. Прастора, як першая рэалія быцця, што ўспрымаецца і дыферэнцуецца чалавекам, не раз становілася прадметам даследавання мовазнаўцаў. Аднак беларускія прасторавыя фразеалагічныя адзінкі (ФА) ў супастаўленні з фразеалагізмамі англійскай мовы заставаліся недаследаванай вобласцю айчынай лінгвістыкі.

Праведзенае намі кантрастыўнае вывучэнне беларускіх і англійскіх фразеалагічных сродкаў прасторавай намінацыі дазваляе зрабіць шэраг вывадаў.

1. Катэгорыя прасторы ў беларускай і англійскай фразеасістэмах — поліцэнтрычная структура з чатырма інварыянтнымі семантычнымі прыметамі: перамяшчэнне, месцазнаходжанне, метрыка і тапалогія. Упершыню вылучаныя ў беларускім і англійскім фразеалагічных прасторавых корпусах 11 фразеасемантычных груп з семантыкай перамяшчэння (*фазавасць, напрамак, асяроддзе, сродак, характар, хуткасць*), месцазнаходжання (*месцазнаходжанне з пазначэннем блізкасці/адаленасці, месцазнаходжанне без пазначэння блізкасці/адаленасці*), метрыкі (*памер, кантынгуальнасць*) і тапалогіі (*форма*) маніфестуюць тэматычнае адзінства фразеалагічнай рэпрэзентацыі прасторавага фрагмента рэчаіснасці і адлюстроўваюць складаны іерархічны характар катэгорыі прасторы ў беларускай і англійскай лінгвакультурах.

2. Беларускія і англійскія фразеалагізмы з прасторавай семантыкай рэалізуюць універсальныя характарыстыкі катэгорыі прасторы, што грунтуюцца на агульных для носьбітаў гэтых моў заканамернасцях разумовых працэсаў, і яе нацыянальна-спецыфічныя аспекты, прадвызначаныя інтра- і экстралінгвістычнымі фактарамі. Універсальнымі прасторавымі ўласцівасцямі выступаюць антрапацэнтрычнасць, непарыўнасць з часам, акалічнасна-працэсуальны характар. Беларуская і англійская нацыянальна-спецыфічная маркіраванасць фразеалагічнай рэпрэзентацыі катэгорыі прасторы, упершыню вызначаная ў даследаванні, праяўляецца на лінгвакультуралагічным, аксіялагічным, сацыякультурным і перцептыўным узроўнях. Лінгвакультуралагічныя несупадзенні вызначаюцца міфалагізацыяй прасторы ў беларускай мове і асэнсаваннем прасторавых характарыстык ў хрысціянскай традыцыі носьбітамі англійскай мовы. Аксіялагічная ідэатнічнасць маніфестуецца эмагвыўнасцю катэгорыі прасторы для беларусаў і нейтральнасцю ў плане эмоцый для носьбітаў англійскай мовы. Сацыякультурная спецыфіка праяўляецца ў дакладнай структурацыі асобаснай прасторы моўцы для англічан і дапушчэнні меншай адлегласці паміж удзельнікамі камунікатыўных зносін для беларусаў. Перцептыўныя адрозненні рэпрэзентуюцца праз пераважна зрокавае ўспрыманне прасторавых характарыстык носьбітамі беларускай мовы і магчымасць іх слыхавай перцепцыі ў англійскай лінгвакультуры.

3. Несупадзенне фразеалагізацыі кагнітыўнага прасторавага досведу носьбітаў беларускай і англійскай моў дэтэрмінуе колькасныя і якасныя разыходжанні беларускіх і англійскіх фразеалагізмаў з прасторавай семантыкай. Гэта праяўляецца ў наступных тыпах іх міжмоўнай карэляцыі: фразеалагічныя поўныя эквіваленты, эквіваленты з вобразнай нацыянальнай спецыфікай, безэквівалентныя ФА. Дамінантнымі тыпамі міжмоўнага беларуска-англійскага фразеалагічнага паралелізма выступаюць поўныя фразеалагічныя эквіваленты (48,3 %) і эквіваленты з вобразнай нацыянальнай спецыфікай (46,3 %). Безэквівалентныя беларускія ФА маюць найменшую ўдзельную

вагу (5,4 %). Такім чынам, упершыню ўстаноўлены тыпы міжмоўнай беларуска-англійскай фразеалагічнай карэляцыі, вызначана іх месца ў святле тэорыі міжмоўнай эквівалентнасці.

4. Якісныя разыходжанні ў семантыцы беларускіх і англійскіх фразеалагізмаў знаходзяць колькаснае выражэнне праз індэкс міжмоўнай эквівалентнасці, індэкс вобразнай нацыянальнай спецыфікі і індэкс безэквівалентнасці. Максімальныя паказчыкі індэкса эквівалентнасці зафіксаваны ў фразеасемантычных падгрупах *адкуль куды, блізка/недалёка, знаходжанне розных месцах, кантынуйнасьць і абмежаванасць*. Максімальныя паказчыкі індэкса вобразнай нацыянальнай спецыфікі высветлены ў фразеасемантычных падгрупах сродак перамяшчэння, далёка, малы. Нізкія паказчыкі індэкса безэквівалентнасці ўстаноўлены ў 16 фразеасемантычных падгрупах. Упершыню выяўлены абагульнены індэкс беларуска-англійскай міжмоўнай фразеалагічнай эквівалентнасці (0,48) і абагульнены індэкс беларускай нацыянальнай спецыфікі фразеалагічнай семантыкі (0,52) дэманструюць сіметрычную суадноснасць універсальнасці і этнаспецыфічнасці ў рэпрэзентацыі прасторавых уяўленняў фразеалагічнымі сродкамі беларускай мовы ў супастаўленні з англійскай.

5. Распрацаваная семантычная структура беларускага і англійскага фразеасемантычных прасторавых палёў як самастойных аб'яднанняў фразеалагізмаў абумовіла сінапсіс ідэаграфічнага слоўніка беларускіх і англійскіх фразеалагізмаў з прасторавым значэннем. Упершыню ў аічыннай лексікаграфіі праведзена тэматычная дыферэнцыяцыя і параметрызацыя прасторавых беларускіх і англійскіх фразеалагізмаў і на гэтай аснове складзены ідэаграфічны двухмоўны беларуска-англійскі слоўнік фразеалагізмаў з прасторавай семантыкай.

ПРАБЛЕМЫ ПЕРАКЛАДУ З БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Берастоўскі А. В., Беларусі дзяржаўны ўніверсітэт

Перакладаць з беларускай на англійскую для беларуса значна цяжэй чым з англійскай. Выключэнне з гэтага правіла складаюць носьбіты англійскай мовы — тыя, хто размаўляе на ёй з дзяцінства, як на роднай альбо другой (напрыклад, дзеці беларускіх эмігрантаў), і тыя, хто пастаянна жыве сярод носьбітаў — эмігранты ў першым пакаленні. Большасць праблем перакладу на англійскую можна ўмоўна падзяліць на 3 віды: лексічныя цяжкасці (падбор няўдалых слоў пры перакладзе), граматычныя памылкі (нядобрае веданне сістэмы відаў і часу, артыкляў і г. д.) і стылістычныя пагрэшнасці (выкарыстанне слоў розных стыляў мовы ў адным і тым жа кантэксце).

Асабліваю цяжкасць у перакладзе з беларускай мовы на англійскую складае адэкватная перадача ўласных імёнаў. Гэта цяжкасць выклікана наступнымі акалічнасцямі: наяўнасць двух дзяржаўных моў — рускай і беларускай, наяўнасць двух стандартаў беларускай мовы — афіцыйнага («наркамаўка») і традыцыйнага («тарашкевіца») і адсутнасці ўніфікаванага падыходу ў справе перадачы ўласных імён сімваламі лацінскага алфавіту.

Наяўнасць двух дзяржаўных моў у краіне прыводзіць да праблемы выбару мовы з якой перакладаюць на англійскую. Звычайна гэта праблема не ставіцца ўвогуле, калі зыходны тэкст ужо напісаны па-руску ці па-беларуску. Але ўласныя імёны могуць быць зусім непадобнымі пры перадачы адпаведна з рускай і беларускай: *Grodno* і *Hrodna*, *Pavlov* і *Paulau*, *Krinki* і *Krynki*. А для англічаніна ці амерыканца гэта блытаніна успрымаецца як гаворка пра розныя населеныя пункты і розныя асобы.

Магчымым варыянтам рашэння такой праблемы можа быць выкарыстанне абедзвюх версій — *Grodno* (*Hrodna*), калі гаворка ідзе пра населеныя пункты і калі пераклад робіцца для энцыклапедыі, навуковага ці навукова-папулярнага выдання; у перакладзе твораў мастацкай літаратуры магчыма прыводзіць тлумачэнне праз зноскі. (Падобным чынам Юджын Брыстоў у сваім зборры перакладаў твораў А. П. Чэхава з дапамогай зносак тлумачыў ня толькі тапонімы (як пішуща і як гучаць), але і некаторыя з'явы